



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales**

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè  
factorum pertinentes, breuiter tractantur

**Azor, Juan**

**Coloniae Agrippinae, 1602**

10. De Delectatione.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-14077**

non habent. Quis enim facile dixerit, quid vocetur libido dominandi, quam tamen plurimum valere in tyrannorum animis etiam ciuilia bella testantur. Sic ille.

## Cap. IX.

## De Spe.

**S**pes euidentiam scientiam non habet, sed opinionis coniecturam, vel probabilem, vel possibilem, quod sæpè factum est simile, quod aliquando acciderit: quod in pari, vel simili idem euenerit, quod aliqua ratione, & causa fieri debet; quod par est, vt fiat; quod credibile est futurum in hoc, ab hoc, hoc tempore, hoc loco, hoc negotio; quod promissum est nobis. Nihil est tam leue, tam minutum, tam procul remotum, tam alienum, ad quod animus facile excitatus non adhæreat. Adeo leuis est spes, obscura, cæca, ambigua, incerta, exigua, tenuis & vana, iucundissima est spei persuasio, & vitæ in primis necessaria inter tot humanæ vitæ miseria, calamitates, res duras, & intolerabiles. Si spes abfit, sine sapore sunt omnia: nihil tam acerbum, quod spes vna conditum non reddat. Prudenter in tabula Pandoræ de pixide fictum est, effusus rebus omnibus ac perditis, spem in fundo reledisse; voluit Deus, vt spes leuissimis de causis nascatur, & surgat, quæ homines in malis sustentat, consolatur, & recreat. Sapienter quoque Poëta finxerunt, in cælum fidem, iustitiam, pietatem, pacem euolasse, solam spem in terris hominibus relictam. Multa sibi promittunt inania, qui spe ducuntur: mobiles sunt miserorum spes: fallaces humanæ spes; in medio cursu rerum sæpius præciduntur, infringuntur, & corruunt, & ante in ipso cursu obruuntur, quam portum conspicerent potuerint. Spes pacis exules, sustentat agricolas, ægros, captiuos, victos in carcere, naufragos. Spes est vigilantium somnium, miserorum extremum, & commune solatium; insperata sæpè contingunt; dulcis est spes.

**Q**uestio est inter Theologos, an actus ille, quo nunc beatæ hominum mentes suorum corporum futuram vitam, & gloriã sempiternam expectant, & cupiunt, sit verè ac propriè spes, an potius desiderium. Item an in Christo Domino actus, quo olim sui corporis immortalitatem & gloriã cælestem expectabat, & optabat, fuerit propriè spes, an verò desiderium duntaxat. Durandus in 3. Distinct. 26. quest. 3. & Caietanus part. 3. q. 7. art. 4. Spem negant propriè esse, aut fuisse, sed desiderium; eo quod spes non fit, nisi boni magni, & ardui expectatio: at beatissimorum mentibus cælestem animæ gloriã, & felicitatem adeptis arduum, & difficile non est suorum corporum gloriã adipisci, cum certò nouerint se eam consecuturos tempore certo, ac definito diuino nutu. S. Thomas 3. part. quest. 7. art. 4. sic ait: *Christus Dominus virtutem spei non habuit, habuit tamen spem respectu aliorum, que nondum erat adeptus.* Et ibidem: *Ad primam, inquit, quedam alia sperauit nondum habita, sicut dictum est. Quicquid sit, nam questio nominis, non rei videtur esse, negari nõ potest, quin illæ beatæ hominum mentes multa futura bona, quæ nondum habent, sed certò nouerunt esse futura, expectent, & optent: Christus Dominus,*

dum inter homines versabatur, multa quoque bona certò futura expectauit, qui quidem actus, et si virtutis spei officium non fuerit, aut non fit in beatissimorum spiritibus, fuit tamen in illo, & est in his futuri boni expectatio, nec opus est, vt fit virtutis spei. Caritas mouet, & incitat beatos illos cæli habitatores, vt multa nobis, & sibi bona precetur, optent, & expectent. Porro spei opponitur desperatio, quæ diffidentia absque vlla expectatione rerum meliorum est.

## Cap. X.

## De Delectatione.

**P**rimo queritur, quid intersit inter delectationem, gaudium, lætitiã, exultationem, & voluptatem. Respondeo, Gaudium, potius ad animum, & ad rationis appetitum pertinere: Delectationem verò, frequentius esse affectum appetitus, qui sensum sequitur: Lætitiã autem, esse delectationis effectum: propriè enim est cordis dilatatio ex delectatione profecta: Exultatio, est delectationis effectus, quia est quidam membrorum & corporis motus delectationis indicium, & effectus. Voluptas verò quauis in malam partem aliquando accipitur, generale tamen est nomen omnis delectationis.

**S**ecundò queritur, An delectatio sit motus? Aristoteles. 1. Rhetor. cap. 10. ad finem, sic ait: *Supponatur igitur à nobis, voluptatem esse quandam animi motum.* Sed 1. Ethic. cap. 4. contra quosdam, qui docebant, delectationem in motu consistere, eo quod delectamur edendo, potando, saltando, equitando, pulsan-do cytharam, currèdo, ludendo; tribus rationibus probat non esse motum. Primò, quia motus fit in tempore, at delectatio vno temporis momento ex aliqua operatione percipitur, vt verbi gratia, contemplatione rei alicuius. Secundò, quia motus est gratia finis, ad quem res mota progreditur: sed voluptas, est operationis finis, & terminus. Tertio, quia motus in successione consistit, non totus simul est, sed pars eius post partem succedit; at voluptas tota est simul, nec vna pars eius alteri succedit. Et hæc est vera sententia. Nam motus accipitur tripliciter. Primò, vt est progressio formæ imperfectæ ad perfectionem, vel mobilis corporis ex vno loco ad alium; & hic motus fit in tempore, & in successione partium post partem consistit; neque enim potest totus simul esse. Et talem motum negat Aristoteles esse voluptatem. Secundò, motus accipitur, vt est transitus alicuius ex vno in aliud, etiam si subito contingat, potest enim vno temporis momento res aliqua in aliam mutari, & hic motus, potius dicitur mutatio. Nec delectatio est talis motus, quoniam non est transitus alicuius ex vno in aliud, sed operationem consequitur. Tertio, motus sumitur, vt est aliquid à sua causa efficienti continuè pendens, & manans: & ita conseruatio rei, præsentia suæ causæ, vnde fit, indigentis, dicitur hac ratione motus. Sic lumen pædet in aère è præsentia corporis lucidi; imago rei visæ in speculo, è quo veluti resiliens in oculum recurrit, ac recidit. Sic visio pædet à re, quæ videtur; & hoc modo dixit Aristoteles primo Rhetorico, cap. 10. Delectationem esse quandam animi motum;

fluit enim ac pendet ex re, quæ nos per operationem delectat. Item motum consequitur sæpè delectatio; & idè delectatio dici potest motus, videlicet in causa, & origine; sed non semper motum comitatur, quoniam operationem, sed non motum consequitur.

Terriò queritur, An delectatio fit aliqua generatio. Respondet Aristoteles *lib. 10. Ethic. ca. 4. & lib. 7. cap. 13.* non esse generationem, quia generatio fit in tempore, & est, qua aliquid ab eo, quod potestate tantum est, in actum deducitur. Hoc similiter dixit Aristoteles cõtra eos, qui docuerant delectationem in generatione consistere, hoc est, in aliqua mutatione, qua aliquid fit; vt cù quis disciplinam, vel artem addiscit, domum extruit, pingit, sculpsit, describit. Sciendum est, apud Aristotelem, Generationem dupliciter accipi. Primò vt est mutatio, qua vna substantia ex interitu alterius producit, & incipit esse; & hæc fit vnico temporis puncto. Secundo, pro vt est quædam mutatio, qua aliquid, quod ante nõ erat, incipit esse, siue accidens fit, siue substantia: Et hoc modo constructio domus dicitur generatio; & cum aliquid depingitur, cum ars, vel disciplina addiscitur, dicitur generari, hoc est, fieri: & hæc generatio fit in tempore. Negat igitur Aristoteles, delectationem esse generationem, quia cum subito ex operatione tota simul capiatur, nõ est generatio, quæ cum tempore fit. Et quæuis prior illa generatio, quam dixi esse ortum substantiæ, subito fiat, talis tamen delectatio nõ est, quoniam voluptas operationem consequitur, at generatio substantiam ex eo, quod est potestate, in actum deducit.

Quartò queritur, An delectatio careat opposito? Aristoteles *lib. 7. Ethic. cap. 13.* docet felicitatem esse operationem præstantissimam omni malo vacantem; hæc autem est voluptas. Sed *lib. 10. Ethic. cap. 4.* non vult esse operationem, sed operationis comitem, finem, terminum, & quasi fructum. Certè Aristot. non negat esse appetitum actum, sed negat esse operationem eam, quam ipsa delectatio consequitur. Verbi gratia cum videndo, contemplando, odorando, audiendo, tangendo, edendo, potando, equitando, canendo, citharam pulsando, saltando, delectamur, voluptas non est aliqua ex his operationibus, sed actus appetitus, quo in illis operationibus delectamur. Cum verò delectatio aliqua dicitur operatio, vocatur talis in causa, & origine.

Quintò queritur, An delectatio fit qualitas? De hoc nihil expressim Aristoteles: sed Buridap. *lib. 7. Ethic. quest. 30.* ait esse qualitatem. Meo iudicio, delectatio nomine actionis significatur: sed re ipsa videtur esse qualitas, continuè tamen fluens, & pendens ab appetitu, & re, quæ nos per operationem delectat: ita vt delectari in re aliqua, nihil aliud sit, nisi appetitum in se gignere qualitatem quandam ex re iucunda pendentem. Sed quæstionis est dubia, an delectari, potius sit appetitum in se huiusmodi qualitatem elicere, an verò illam in se habere; nam similis quæstio est de notitia cuiuscunque facultatis cognoscens. Omnes enim conueniunt, esse qualitatem nomine actionis significatam, quæ dicitur cognitio, fluentem ex ipsa facultate cognoscente, & re cognita: ab objecto enim, & facultate paritur no-

titia. Vtrùm verò cognoscere potius consistat in hoc, quòd facultas ab objecto excitata gignat, & eliciat eam qualitatem, an verò potius in hoc, quòd eam in se excipiat, & habeat, dissentiunt à seipsis tum Philosophi, tum Theologi. Nam quidam volunt potius consistere in eo, quòd facultas eam qualitatem in se recipiat, & habeat; ac proindè cognoscere, potius in patiendò poni debere, quàm in agendò. Et eadem ratione multo magis, inquit, delectari consistit in hoc, quòd appetitus qualitatem, quæ est voluptas, in se excipiat, & habeat: & delectari, fit quoddam pari, magis quàm agere. Contra alij volunt, cognoscere potissimè situm esse in hoc, quòd facultas gignat, & eliciat notitiam, quæ dicitur qualitas. Et pari ratione, delectari, in eo præcipuè esse, quòd appetitus eliciat in se eam qualitatem, quæ dicitur voluptas; ac proindè tam cognoscere, quàm velle, potius in agendò, quàm patiendò consistere.

Sextò queritur, An delectatio, tota simul fit, an verò per partes comparetur? quod perindè est, ac si quæreretur, an fiat cum tempore? Aristoteles *lib. 10. Ethic. cap. 4.* apertè negat esse cum tempore: idè enim nõ vult eam esse motum, vel generationem. Animaduertendum est, delectationem appetitus quæ ducitur sensu, in facultate corporea, qualis est ipse appetitus, sedem habere; ac proindè esse accidentia, quæ ratione subiectæ rei, cui insunt, diuisionem partium admittunt, quales non sunt voluptates mentis, quæ sunt spirituales. Rursus, delectationes appetitus cum intendi, ac remitti queant, partes etiam habent intentionis, ac remissionis. Hinc cum tempore delectatio intendi, ac remitti potest ob id, quòd res, quæ delectat, magis minusque iucunda fit; proindè magis, minusque cum appetitu conueniens; vel eo quod sit appetitui vicinior, vel ab eo remotior; vel cum eo magis minusque congrat, propterea quod corpus nostrum mutationem aliquam recipit: nam cum frigemus, calidis delectamur; contra frigidis, cum æstiuamus. Sic etià lumen, quamuis cum tempore non fiat, intendi tamen, ac remitti potest ob eam causam, quòd corpus lucidum magis minusque lucidum fit, aut magis minusque propinquum corpori, quòd illuminatur; aut quia corpus, quòd lumen excipit, magis minusque perspicuum clarumque redditur. De his igitur partibus quæstio minimè intelligitur.

Aristotelis ergò sententia est: Quemadmodum lumen in aère, vnico temporis momento totum producit, & tantum, quantum corpus lucidum producere, & tantum quantum aër perspicuus excipere potest: sic etiam delectatio, sicut & visio in oculo simul tota gignitur, & tanta quanta potest in appetitu produci, & quantam potest res iucunda generare. Non igitur per partes, aut cum tempore delectatio producit, quamuis cù tempore intendatur, & remittatur in nobis. Aliqua enim sæpè nos primùm vehementer delectant, quæ paulatim postea deficiunt, immò etiam vertuntur in tædium.

Septimò queritur, An delectatio operationem perficiat? Aristoteles *lib. 10. Ethic. cap. 4.* docet perficere, quia eam conferuat, continuat, confirmat, ac roborat: etenim meditando, discendo, legendo, docendo, disputando delectamur, & oblectat;

diutius

diutius in his actionibus perseveramus: operamur ardentius, ac firmius, & quasi ad denuo appetendum promptius incitamus. Est igitur voluptas, causa, cur diuturnior, firmior, ac vehementior sit operatio: nam qui catus, & iocosa verba cum delectatione audit, aut qui ludos spectat, diutius in his persistit.

Octavo quaeritur, Quomodo voluptas perficiat operationem. Respondet Aristoteles, loco citato, inquit: Non perficit, ut forma materiam, quia forma in materiam preparatam inducitur. Item, quia delectatio non est semper in eadem facultate, in qua inest operatio: Nec perficit, ut habitus, quia habitus, extrinsecus accedit: Nec perficit, ut causa efficiens, quoniam haec id, quod efficitur, de potestate in actum deducit, & suo effectu prior est, at voluptas operationem consequitur: Nec perficit, ut res obiecta sensum, quia haec sensum, qui ante iam fuerat, excitat, & movet. Sed perficit, inquit Philosophus, operationem voluptas, ut finis superueniens, ut terminus in quo operatio terminatur, ut fructus & partus; ut venustas denique florem aetatis. Obijcies; Quod prius est, a posteriore non perficitur; sed operatio est prior delectatione. Item, operatio est delectatione praestantior. Praeterea, operatio est gratia sui ipsius, ergo non habet voluptatem, ut finem. Respondeo, operationem non perfici delectatione tanquam re aliqua nobiliori, & priori; sed tanquam eo, quod ipsam operationem reddit diuturniorem, firmiorem, & vehementiorem, & tanquam quod alteri accedit, & superuenit: id enim quod additur, quamvis exiguum, dicitur perficere rem, cui adiungitur.

Nono quaeritur, Quam operationem delectatio perficiat, an nostram duntaxat, an etiam eam, quae extra nos est? Ratio dubitandi est, quoniam saepe delectamur operatione quae extra nos est: nam tranquillo, & sedato mari, illuminato aere, qui ante nubibus tegebatur, & hyeme reposito cubiculo, vel lecto, & aestate refrigerato potu delectamur. Item non sola operatione, sed rebus ipsis delectamur: delectat enim nos ignis, dum frigemus; cibus, cum esurimus, & cum sitimus, potus. Respondeo, bona ipsa nobis minime delectationem afferre, nisi facta sint nostra; ac nostra non sunt, nisi nobiscum aliqua operatione coniuncta. Delectamur igne, quia alget corpus nostrum, & accedens ad ignem calefit: Ita cibo, & potu delectamur, quia edimus, ac bibimus. Quare quocumque nos aliorum actio delectat, semper nobis aliqua operatione sensus, vel mentis coniungitur, qua illud bonum, ut nostrum existimamus. Sic ludorum aspectus, novarum rerum auditio, sedatum mare, illustratae tenebrae, nobis sunt bona iucunda, quia sensum nostrum, vel mentem voluptate perfundunt: Nullum igitur bonum delectat appetitum, nisi prius mens, vel sensus, illud tanquam bonum sibi conveniens, & commodum percipiat. Vnde delectatio quamvis ex aliorum operatione capiatur, eam non perficit, sed nostram, qua sensus, vel mens eam, ut suum bonum iucundum apprehendit, ac percipit. Sic etiam delectamur, quod alij nos colant, venerentur, suspiciant, admirentur: quod ab alijs amemur, laudemur, honoremur;

quia nimirum amari, & honorari, ut bonum nostrum percipimus.

Decimo quaeritur, An delectatio sit tantum de bono, quod habetur. Respondeo cum Aristotele delectari nos saepe spe futurorum, & recordatione praeteritorum. Sed hoc ideo est, quia speramus nos assecuturos bonum, quod diligimus, & quia recordamur eorum, quibus quondam potiti fuimus. Delectamur igitur, quod bonum aliquod assequemur, & quod in bonis aliquando fuimus. Id, inquit Aristoteles, quod cum aderat, voluptatem pariebat, cum in mentem venit, oblectat: nec solum, quae cum aderant, voluptatem afferbant, sed etiam quae dolorem. Delectamur enim, quod pericula effugimus: quod labores, & molestias superavimus, quod morbos evasimus, denique quod ex infinitis malis emerimus, eo quod iucundum est malo carere, quod aliquando pertulimus. Spes futurorum, vel iuris, & potestatis aliquid nobis affert, vel fiduciam praebet assequendi: recordatio praeteritorum ea nobis quasi praesentia facit. Hinc etiam ira voluptatem affert, quia qui iratus est, sperat se vindicaturum iniuriam. Eodem plane modo cupiditates, & desideria consequitur voluptas. Qui febris laborat, vel siti premitur, aut fame vexatur, ex altera parte gaudet, se bibisse, vel comedis: & cum sperat se potum, vel cibum sumpturum. Qui itidem se vicissim amant absentes, cum sibi inuicem scribunt, seseque humaniter, & officiosè consalutant, laetantur; quia unus alterum veluti praesentem alloquitur.

Vndecimo quaeritur, Quomodo delectatio moerorem, luctum, & fletum aliquando comitetur. Id Aristoteles declarat primo libro Rhetoricorum cap. II. quoniam tristis; quod mali aliquid iniustus patiar: sed gaudeo, quia spero me illud malum aliquando evasurum. Tristis etiam, quod careo bono, quod opto: sed laetor sperans me illud assecuturum. Ita quoque poenitentia, qua peccatorum nos poenitet, contristat: sed in ipsa poenitentia gaudemus, quia eam nobis salutarem, & vtilem iudicamus.

Duodecimo quaeritur, An delectatio sit aliquando de alienis bonis. Respondeo, non esse, nisi ea bona ad nos aliqua ratione pertineant. Sic bonis filiorum, vxorum, parentum, & amicorum singuli delectantur, quia illorum bona ut sua cogitant, & ad se deriunt. Qui alterum amat etiam absentem, delectatur cum cogitat eum bene se habere: tristatur, cum audit, eum male valere. Ita gaudemus, cum noti, & amici ad honorem, & dignitatum gradus, & titulos evolvuntur, quia nimirum eorum bona, nostra esse arbitramur; & inde emolumentum aliquod speramus.

Decimotertio quaeritur, An delectatio sit amor? Quidam affirmant, delectationem esse amorem boni, quod habetur; quoniam ei, qui amat, placet res amata: at is delectatur in aliquo, cui gratum est id, de quo delectatur. Item omnis actus appetitus in bono, vel est desiderium futuri, vel delectatio de praesenti. Praeterea, amor vel est concupiscentiae, vel amicitiae: sed omnis huiusmodi amor videtur esse delectatio. Attamen negari non potest, quin Amor sit actus a delectatione distinctus, nam Amor, est boni tum praesentis,

*Arist. lib. I  
Rhetorico.  
cap. II.*

um absentis; Delectatio verò non est nisi de bono presenti, aut de futuro, vel præterito per spem, vel memoriam præsentis facti. Item amo amicum præsentem, & dum cogito illum male valere, tristior; ergo dum cogitans illum bene habere, delectior, reuera amor meus in amicum, differt à delectatione, quia in amore perseuero, & dum tristior, putans eum malè valere: & dum delectior cogitans illum bene habere. Amplius, Amor est boni per se absolute, & simpliciter sumpti; delectatio non item. Postremò, Amor versatur etiam vniuersè circa ipsa genera bonorum: amamus enim omnes castos, iustos, sapientes, fortes; at delectatio nõ est de ipsis generibus bonorum, sed de singulis.

Decimoquartò quæritur, An operatio sit propter delectationem consequentem, an potiùs delectatio sit propter operationem quam cõsequitur? Ratio dubitandi est, quia operationem perficit delectatio, ergo operatio est propter delectationem. Deindè operationem cõsequitur delectatio vt finis, vt fructus, & terminus: ergo est vltimum bonum, quod appetitur. Respondeo ex communi omnium sententiã, operationem non esse propter delectationem: alioqui enim felicitas, quæ in optima hominis operatione consistit, propter delectationem esset. Contemplatio item, aliæque similes operationes sunt gratia sui, non voluptatis. Accedit, quod cibum, & potum sumimus, non vt delectemur, sed vt alamur, & viuamus. Immo etiam in coniugali complexu voluptatem natura constituit ad sobolis procreationem. Ad obiectum verò argumentum respondeo, voluptatem nõ dici operationis finem, & terminum, quia natura operationem in voluptatem referat; sed quia voluptas operationi accedit, & superuenit; & proindè est vltimũ, quod operationi adiungitur: eam autem adiunxit natura, vt ipsa operatio diuturnior, constantior, & vehementior redderetur.

Decimoquintò quæritur, Quæ delectationes apud Aristotelem. i. *Rhetorico. cap. 11.* appellentur Naturales, Rationales, & præter naturam. Respondeo, Naturales dici, quæ pertinent ad naturam tuendam, & conseruandam; cuiusmodi sunt quæ captantur ex cibo, potu, & his quæ ad generationem prolis diriguntur: Naturaliter etiam post defatigationem quiescendo delectamur: ac proindè naturales quoque dicuntur delectationes, quæ ex lecto, & habitatione, & vestitu necessario captantur. Delectationes rationales vocantur, quæ sunt hominis propriæ, vt quæ oriuntur ex hostium nostrorum victoria, ex lucro, honore, fama, gloria, dignitate, potentia, studio, & officio virtutis, ex doctrina, scientia, & arte. Præter naturam delectationes dicuntur, quæ ex aliqua deprauata corporis parte, vel sensu nascuntur; quidam enim delectantur esu carbonis, terræ, & aliarum rerum similibus. Sicut enim ægotantibus amara sunt dulcia ob viciatum, & corruptum gustum; sic quibusdam res alioqui per se gustui ingratae placent, & sapiunt ob corpus male affectũ. Idem accidit in ipsis veneris, & libidinosis delectationibus: quædã enim earum dicuntur præter naturam, cuiusmodi sunt nefaria, & auersa libido, hominis cum bestia concubitus, & aliæ si-

miles delectationes execrandæ, & detestabiles, quæ vel nominatè pudicæ & honestas aures offendunt.

Decimosextò quæritur, Quæ partes sint delectationi subiectæ. Respondeo ex Philosophorum, & Theologorum sententiã, alias delectationes esse naturales, quæ sunt de bonis ad naturam pertinentibus, qualis est voluptas, quæ capitur ex cibo, potu, coitu, sic defatigati quiescendo delectamur: alias esse animales, quæ corporis sensibus percipiuntur, inter quas præcipuæ sunt, quæ oriuntur ex tactu, gustatu, odoratu, auditu; alias verò esse delectationes rationis, quæ sunt de bonis ad mentem, seu rationem spectantibus: vt cum quis delectationem capit ex honore, gloria, fama, excellentia, dignitate, imperio, potentia, opibus, victoria, lucro, contemplatione rerum, officio, & actione studiosa.

Decimosseptimò quæritur, Quænam causæ, & effectus sint delectationis. Respondeo, vt supra dixi, quia nonnulli arbitrantur, Amorem boni futuri esse eundem affectum, quod desiderium dicimus, & Amorem boni præsentis, quod habetur, re ipsa esse delectationem; idcirco putant eiusdem causas, & effectus desiderium habere, quos habet Amor boni futuri, & expectati: & pari ratione easdem causas, & effectus habere delectationem, quos habet Amor boni præsentis, quo quis potitur. Sed quidquid dicatur, certè delectatione sicuti & amore cor se dilatat, ac fundit, & desiderio sese porrigit: Nihilominus delectatio, vt prædixi, gigni solet ex spe; quia cū boni aliquid spe habemus, quasi aliquo modo adepti, eo delectamur. Præterea lætitia, seu delectatio, affectus est mollis, tener, dulcis, est natura calida, & humidæ; ac proindè aëreæ, & sanguinæ. Lætitiam in splene sedem habere Medici docent: nam splen succos crassos, & melancholicos in icore genitos ad se attrahit, quorum parte subtilissima cum se aluerit, quod superest proprio quodam meatu ad ventriculũ remittit. Qui mollis, & tener corde sunt, facillè lætantur, vt pueri, iuuenes, adolescentes, bene valentes, & qui in otio versantur. Porro lætitia calore suo sanguinem purgat, valetudinem roborat, colorem florentem, nitidum, gratum, & pulchrum inducit. apud Macrobiũ *lib. 6. Saturnalis. cap. 11.* quærit Seruius, qui gaudentur rubescunt. Respondet Disarius Philolophus, gaudium, inquit, extrinsecus contingit: ad hoc animoso occursum natura festinat, quam sanguis comitando, quasi alacritate integritatis suæ compehens tingit cutem, & inde similis color enascitur. Sic ille.

## Cap. XI.

### De Risu.

**D**electatio, seu lætitia parit risum, risus autem affectus non est, sed eius effectus, videlicet motus, primum in parte oris, mox in oculis; deindè in tota hominis facie ex cordis dilatatione profectus; nascitur autem risus ex noua & recenti lætitia cordis, ex re inexpectata, & inopinata. Aliquando tanè vehemens cogitatio risum impedit, adimit, prohibet; quare viri sapientes, prudentes, graues, maximè experti, assuefacti his vel

illis.